

tézményes berendezkedésének kell ellátnia az azonosítástudat létrehozására irányuló közvetítői szerepet. Az említett három feszültségi tengely – amely köré szerveződik a bevándorolt népesség “hovatarozása” – kialakulása jelenti azt a bizonytalansági és stratégiai teret, melyen belül változnak a “hovatarozások”. Ezen intézményes berendezkedések egy része inkább a zárt összefüggések oldaláról szervezi a “hovatarozást”. Ez az eset áll fenn például az iskola esetében is.

A kultúrák közti kapcsolatok mindig társadalmi viszonyulások, ebből kifolyólag bizonytalan kimenetelű konfliktusok. Sürgősen el kell oszlatni a nyugat-európai fejlett államok tévhitét, miszerint az 1970-es évek elején elkezdődött gazdasági visszaesés véget vetne az ezen országokba irányuló bevándorlásnak. A bevándorlás, mint jelenség, nem egyszerűen a kontinens gazdasági történetének átmeneti velejárója. A fejlett ipari társadalmak kultúrájának lényegét alkotó összetevők tekintetében nem létezhet teljes integráció, hiszen a társadalmi viszonyok sohasem véglegesen meghatározottak. Ebben a társadalmi környezetben a bevándorlás a társadalom kiszélesítését eredményező jelenség, ami a társadalom jelenlegi vagy régebbi egyensúlyának felborításával a maga módján növeli a feszültségeket. A kultúra, vagy inkább kultúrák, nyilvánvalóan részét képezik azoknak az eszközöknek, melyeket a társadalmi viszonyok újra-alkotásának folyamatában a szereplők bevetnek.

Fentiek következtében a legnagyobb figyelmet az európai “népvándorlás” kulturális összetevőinek kell szentelni.

(*Question de formation. En finir avec l'intégration.* Univ. Catholique de Louvain, 1992.)

Anna Johanna

A KÜLFÖLDÖN ÉLŐK PSZICHOLÓGIÁJA

A kiadvány a szerző háromrészes előadássorozatát tartalmazza, mely az észak-amerikai németnyelvű hívők lelki gondozásában résztvevő szakemberek konferenciáján 1992 nyarán Calgaryban (Kanada) hangzott el.

Christine Hantel-Fraser (1940) Berlinben született, politológiai és pszichológiai tanulmányait Németországban és az Egyesült Államokban végezte. Kutatásaiban többek között a diplomata-életnek az egyénekre és családokra gyakorolt hatásaival foglalkozott. A témában személyesen is érintett, 1968 óta egy kanadai diplomata felesége, így átlag három évente ő is állomáshelyet változtatott. Jelenleg Budapesten él családjával, a Nem-

zetközi Menedzserképző Központ szervezetpszichológiát oktató vendégprofesszora.

Első előadásában saját vizsgálatai alapján (200 fős mintán felvett félig strukturált interjú kanadai külszolgálatban állókkal, valamint számtalan magánbeszélgetés 20 ország külügyi alkalmazottai-val, ill. családtagjaikkal) a diplomata-pálya választásának motívumait, valamint a sajátos életmód (“nemzetközi nomádok”) nehézségeit mutatja be. Néhány életutat részletesen is elemez a szerző. Alaposan taglalja a hazától és a széles anyanyelvi környezettől való megfosztottság következményeit. Párhuzamot von a vizsgálódás alá vett csoport és más idegen környezetben élők (kivándorlók, menekültek, tengerészek) helyzete között. Kiemeli a negatív hatásokat: családok felbomlása, a válásos és az etikai eszmények és elvek elvesztése, nyelvi problémák, kulturális gyökértelessé válás, szociális státus elvesztése, gyakran méltatlan életkörülmények (pl. menekülttáborban) stb.

A második előadás az “úton levő emberek” személyiségvonásaival kapcsolatos legfontosabb pszichológiai megállapításokból emel ki néhányat a szakirodalom alapján mélylélektani és szociálpszichológiai nézőpontból. Különös hangsúlyt kap az áttekintésben C. G. Jung individuáció-elmélete, valamint E. Becker heroizmus-konceptiója és “emberi paradoxona”. Az egészséges ember egy csoport (család, baráti kör, iskolai osztály, munkahelyi közösség, szomszédság, kultúra, nemzet) egyenjogú tagja szeretne lenni, ugyanakkor a tagok között különleges szerepet is szeretne játszani (nagyobb, erősebb, intelligensebb, teherösebb, sikeresebb lenni a többiekénél), szeretne a csoport (legalább egyik) sztárja lenni. Szintézisként A. Maslow humanisztikus pszichológus elméletét mutatja be a szerző, mely szerint a lelki egészséget őt, hierarchikusan elrendezhető alapszükséglet ki-elégítettsége biztosítja (életfenntartás, biztonság, szeretet, elismertség, önmegvalósítás). Az előadás zárásaként részletesen ismerteti a fenti elméleteken alapuló L. Sagan-féle modellt a pszichésen egészséges ember fő jellemzőiről.

A harmadik előadás a külföldön élők lelki gondozásával foglalkozók feladatait tekinti át. Utal arra, hogy számos jelentős pszichológus szerint az érintett emberek legalapvetőbb szüksége, hogy életüknek transzcendentális jelentőséget adjanak. Az Újszövetség több helyét idézve hangsúlyozza a lelki gyógyítás fontosságát a pasztorációs feladatok között. Elengedhetetlennek tartja a szerző, hogy a leendő papok alapos pasztorálpszichológiai ismereteket is szerezzenek, amely segítségével a

hazájuktól távol élők speciális problémáit helyesen kezelhetik, a következményes lelki sérülések orvoslását eredményesen végezhetik. Különös jelentősége van az érintett családok gyerekeivel való foglalkozásnak. Ez mindig szeretetteljes formában történjen. Az érzelmi kötődés kialakítását fontosabbnak tartja a szerző, mint az ismeretek, hitelevél korai átadását. Külön kitér a családok lelki gondozására. Hasznos gyakorlati tanácsokat ad az otthoni védő légkör kialakításához és az idegenben élő azonos nyelvű családok közösségei összefogásához.

Az előadások stílusa a komoly tartalom mellett is mindvégig eleven, költői képekkel élénkített.

(Dr. Christine Hantel-Fraser: *Zur Psychologie der im Ausland Lebendem. Pastoral-Information XXV. Bonn, Katolisches Auslandssekretariat, 1992.*)

Semsey András

MAGYARSÁGKUTATÁS ÉS SZEREPKERESÉS

Magyarságkutatás címmel jelent meg a Magyar-ságkutató Intézet évkönyve 1991-ben. E kiadvány csak válogatás, felhívó az intézet kutatóinak több kötetre rúgnó munkáiból.

A határon túli magyar kisebbségek oktatásügyét taglalják az első rész tanulmányai. Fejős Zoltán írásának segítségével a 19. század végétől a II. világháborúig követhetjük nyomon az Észak-Amerikában folyó magyar nyelvű oktatás rendszerét. A tanulmány megállapítása szerint a magyar állam és az egyházak azon igyekeztek, hogy kivándorolt honfitársaik mihamarabb visszatérjenek Magyarországra. A kint élő első generációs magyarok azon kifogását igyekeztek eloszlatni, hogy gyermekeik már nem tudnak beilleszkedni a magyarországi keretek közé. Az oktatásért tehát mindent megtettek, hol pénzzel, magyar tanítókkal, tankönyvekkel, hol pedig az óhazából hívott missziós apácák segítségével. A magyar oktatásért tett intézkedések intenzitása és határfoka természetesen nem volt mindig egyforma, de 1940-ig komolyan hittek ügyük sikerében.

Popély Gyula tanulmánya az 1918–1938 közötti időszak csehszlovákiai magyar népiskoláiról szól. A magyar népiskolák főlészámolása rögtön a katonai birtokbavétel követően megindult. A szerző szerint először csak összevontak iskolákat, hogy a nagy távolságok nehezítsék a magyar gyermekek iskolába jutását. Kétnyelvű iskolákat hoztak létre, majd egyszerűen bezártak magyar iskolákat olyan területeken is ahol a lakosság 100%-a vallotta magát magyarnak.

Enyedi Sándor a romániai magyar oktatás 1944-től 1959-ig tartó helyzetéről számol be, mely időszakra nem született még átfogó és tényeket alaposan feltáró monográfia. A tanulmány megállapítása szerint 1946-ban még fejlekként szerepelt a Világosság című kolozsvári lapban: „Minden magyar gyermeket magyar iskolába!” A kezdeti fellendülést, a magyar iskolarendszer átszervezését és fejlesztését 1959-re újraértelmezte a román nemzetiségi politika. Enyedi megállapítása szerint az 1952-ben létrehozott Magyar Autonóm Tartomány oktatásügye a román kirakat-politika szerves része volt. Ez arra szolgált, hogy a többi tartományban folyó románosításról elterelje a figyelmet, bár tegyük hozzá, hogy a magyarországi figyelemről nem nagyon kellett tartania. 1959 nyarán megjelenő statisztikai adatok már csak globális adatokat közölnek az autonóm terület iskolahálózatról, mely nem tünteti fel a tanítási nyelvet. Enyedi Sándor ettől az évtől számítja a brutális románosítás korszakát.

Az ötvenes évek Horvátországába kalauzol *Arday Lajos* tanulmánya, mely a magyarok oktatási-művelődési helyzetéről szól. Arday szerint 1949-ben Tito a belső egység megteremtése érdekében a nemzetiségek megnyerését, majd anyaországukkal való szembefordítását tűzte célul. Ennek eredményeként 1953-ban magyar lapokban már arról olvashatunk, hogy „...egységes jugoszláv érzés fogja el az embert...”. 1952-re megkétszereződtek a horvátországi magyar elemi iskolák, viszont nem volt megoldott a tanítóképzés. A Kultúr-szövetség ösztöndíjasokat küldött vajdasági magyar tanítóképzőkbe, ami a mai napig is működő rendszer. Arday értelmezésében, a titói politika az ötvenes évek közepétől kezdi éreztetni a hatásait. Csökken a magyarul tudók és tanulók száma, hanyatlani kezdenek az egyéb magyar kulturális intézmények, szervezetek.

Társadalomtörténeti kérdésekkel foglalkozik a második rész. A romániai magyarság egyházainak közigazgatásáról ír *Sebők László*. A téma aktualitását adja, hogy a romániai egyházak jelenlegi közigazgatási beosztása sem közzismert, sokszor még az egyházi élettel foglalkozó kutatók előtt sem. 1918-tól napjainkig mutatja be az erdélyi állapotokat egyházanként lebontva, táblázatokkal, térképekkel.

A kőszegi járás térségének fejlődéséről a XX. század folyamán, az ausztriai magyarok asszimilációjáról és az itt élő népesség gyors fogyatkozásáról szól a következő tanulmány, mely *Eger György* munkája. Az ausztriai állapotokat párhuzamba